

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOKALHISTORISK FORENING

I

HILLERØD KOMMUNE

1997 - 4

November

LOKALHISTORISK FORENING i HILLERØD KOMMUNE

Bestyrelse

Formand: Margrethe Krogh Sørensen
Hestehavevej 13, 3400 Hillerød.
Tlf. 42 26 72 32

Næstformand: Asger Berg
S. Kierkegårdsvej 1, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 46 89

Fungerende kasserer: Inge Elsøe
Ørnevej 10, 2970 Hørsholm.
Tlf. 45 86 66 76
Gironr.: 704-4607

Sekretær: Eva Holm-Nielsen
S. Kierkegårdsvej 1, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 46 89

Per Andersen
Skippermosen 19, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 83 89

Jørgen Berner
Åvang 78, 3400 Hillerød.
Tlf. 42 26 06 13

Anton Mariegaard
Tjørnevang 4
3400 Hillerød

Lokalhistorisk Arkiv

Lisbet Schacht Hansen
Bakkegade 23, 3400 Hillerød
Tlf. 42 26 95 22

Medlemsblad

Redaktør: Anton Mariegaard
Tekstbehandling m. m.: Inge Elsøe

Bladet udsendes fire gange årligt,
februar, maj, august og november.

Stof til bladet sendes til redaktøren
senest den 10. i udsendelsesmåneden.

Tryk

Grafisk Center, Hillerød

ISSN 0903-3505

Arrangementer !

Foredrag: **KONGERNES
NORDSJÆLLAND**

Se beskrivelsen side 18

FORENINGEN STØTTES AF:

Ernest & Young - Dansk Lokalhistorisk Forening - Den Danske Bank - Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - FO Arbejdernes Fællesorganisations Byggeaktieselskab - Frederiksborg Amts Avis - Grafisk Center Hillerød - Hillerød Bibliotek - Hillerød Borgerstiftelse - Hillerød Industrieg og Håndværkerforening-Hillerød Kommune - Hillerød Posten - Høvel Electric - Lokalbanken - Nykredit - Reklamefotograf Henrik Knoblauch - Ristorante La Perla - Ullerød Brugsforening - Unidanmarkfonden.

Årets hus i Hillerød 1997

Den 29. august blev Årets hus kåret. Lokalhistorisk Forenings bestyrelse havde, med kyndig vejledning af arkitekt Bendt Friis fra Skov- og Naturstyrelsen, valgt Frederiksværksgade 23. Her følger arkitektens begrundelse:

Ejendommen Frederiksværksgade 23 er beliggende i Nyhuse i det tidligere Slotssogn, der i dag indgår som en del af Hillerød by. Nyhuse var oprindeligt en selvstændig by der lå udenfor Hillerød. Det var en køn og velbygget lille by med mange smukke huse. I slutningen af 1960-erne blev byen sammenlagt med Hillerød, og samtidig gennemgik byen en gennemgribende forandring. Ved den lejlighed fik "Årets hus" nye naboer, nemlig butikstorvet på den anden side af gaden, som unægteligt er opført med et helt andet formsprog end den øvrige bebyggelse i området. Nyhuse ændrede karakter og fik præg af forstadsbebyggelse. Ejendommen Frederiksværksgade 23 er med sin tilstedeværelse mellem moderne naboer med til at fortælle, at området har en lang ældre fortid, end man umiddelbart skulle tro.

Frederiksværksgade 23. Årets hus 1997.

Bygningen er et 11 fag langt hus med en markant gavlkvist over de fem midterste fag og med et stejlt teglhængt heltag med halvvalme i gavlene. Denne hustype var engang karakteristisk for Hillerød og det daværende Nyhuse. I 1692 brændte Hillerød og byen henvendte sig til kongen om hjælp til genopbygningen. Denne henvendelse resulterede dels i skattefrihed i 12 år til dem der byggede nye huse, dels i tilsendelse af bygningstegninger man kunne opføre nye huse efter. Tegningerne viste enetageshuse med gavlkvist mod gaden, ligesom på huset her. Der blev bygget mange huse på grundlag af disse tegninger, og denne statelige hustype blev almindelig i Hillerød. Hustypen kendes stadigvæk flere steder i byen, således er f. eks. Stutmesterboligen lidt længere ude af Frederiksværksgade og Slotsgartnerens Hus (Batzkes Bakke) i nærheden af det nyistandsatte kaskadeanlæg andre gode eksempler på sådanne huse.

Æresprisen som Årets hus i Hillerød gives denne bygning, fordi det er et ualmindeligt flot bevaret, smukt og karakterfuldt hus, som fremtræder med stor autenticitet. Det er efter al sandsynlighed opført først i 1700-tallet, formentlig af embedsmænd, der har haft deres arbejde på slottet. Bygningen blev i 1919 overtaget af den nuværende ejers familie, som siden da har vedligeholdt og passet på huset med stor veneration og på en overordentlig fin måde. Ejerne har tilpasset sig efter huset og ikke omvendt og tilpasset de nødvendige fornyelser og moderniseringer i respekt for bygningen, således at den stadig kan opleves uforandret. Også i det indre kan opleves fine intakte interiører med både barokt og klassicistisk snedkerinventar. Ligeledes er ejendommens sidebygninger og gårdens brorlægning bevaret og vedligeholdt med korrekte materialer. Tagfladerne er belagt med genanvendte teglsten, og murflader og tavl står kalket, således at fornyelser og reparationer umiddelbart ikke kan ses. Det er for denne fine, umærkbare fornyelse, vedligeholdelse og pleje af bygningen at æresprisen gives.

"Årets hus" gennem 11 år:

1987: Stutmesterboligen, Frv.gade.

1988: Borellas gård.

1989: Time Manager Int., Hlgørsg.

1990: Lokalbanken, Slotsgade.

1991: Hjulmandens Hus, Kalvehavevej.

1992: Skomagergården, Hlgørsg.

1993: Støberihallen

1994: Smedens Hus, Alsønderup.

1995: Ældreboligerne, Grønneg.

1996: Torvet.

1997: Frederiksværksgade 23.

De gamle skoler III

af Anton Mariegaard

Nødebo Skole. En af de 37 "kongelige skoler", der var planlagt opført 1722-27 i Kronborg og Frederiksborg rytteridistrikter, kom til at ligge i Mårum, og til denne rytterskole var skolebørnene i Nødebo henvist.

Naturligvis måtte børnene altid gå til og fra skolen, og dette betød på skoledage en tur frem og tilbage gennem Gribskov på i alt næsten 20 km.

På baggrund af den store afstand til nærmeste skole, er det forståeligt, at beboerne i Nødebo var opmærksomme, da man et par årtier efter grundlæggelsen af de her nævnte skoler begyndte at oprette de såkaldte "kongelige ekstraskoler". Disse tænkte fortrinsvis placeret i rytteridistrikternes ydre områder, dvs. i egne, hvorfra der var en lang skolevej. Af ekstraskoler kom der i alt 9 i de to nordsjællandske distrikter.

Disse skoler fik en vis støtte af den kongelige kasse, men de opnåede ikke helt samme økonomiske grundlag som de egentlige rytterskoler.

Det er ikke kendt, hvor ivrigt man fra kongemagtens side er gået ind for at lægge en skole af nævnte art i Nødebo, men i 1748 fik man sin skole her. Med en kongelig understøttelse på 10 rigsdaler årligt fik den samme anerkendelse som flere af landsdelens andre ekstraskoler.

Det specielle for Nødebo er imidlertid, at skolen blev oprettet på grundlag af en frivillig kontrakt mellem alle beboerne i sognet, og et sådant initiativ synes at være ukendt som baggrund for fremkomsten af alle de øvrige ekstraskoler.

I kontrakten hedder det bl.a.: *"Forbinde wi os alle saavel Gaard- som Waenge- og Huusmænd saamange som hører til Nøddeboes Sogn ingen undtagen, at wil holde det til Skoele indrettede Huus i Nøddeboe, som af og til Michels Dag er sadt i forsvarlig beboelig Stand, ei alleene fremdeeles paa egen Bekostning og Regning vedlige med Leer og Tag og hvad der til henhører, men og at vilde naar det engang skulde blive saa brøstfældig, at det behøvede een total Reparation, ligeleedes paa egen Regning bygge og sætte istand igien, saa det saaledes alltvüdere nu og af os tilforn er bygget dertil, og paa dette Skoele-Huus hvert Aar kand faae sin behøvede Reparation da skal den af os som er Oldermænd i Nøddeboes Bye, ei alleene have Indseende med Huuset, af samme alletüider holdes i forsvarlig Stand men og paa samtlige Sognefolks Regning*

pligtig at gjøre den behøvede Reparation paa Huuset, hvis Bekostning da lignes og deeles paa samtlige Sogne-Folk, saavel Gaard-, som Waenge og Huusmænd, at alle bære Byrden lige med hinanden, og hvorimod de der fornærværende Tiid ingen Børn have, at holde i Skoele, skal for saadan Hielp de giver til Skolehuusets Vedligeholdelse, nyde den Fordeel, at maae, naar de enten selv eengang faae Børn eller saadan Tieneste Tyende, der behøver Underviisning i Skoelen, have Adgang til bemeldte Skoele i Nøddeboe- og henvises samme dertil".

Det er ikke undersøgt her, hvor meget skolen tyngede økonomisk for den enkelte husstand i Nødebo. Man modtog som nævnt 10 rigsdaler til opretholdelse af skolen, og måske ydedes der også hjælp til skolens istandsættelse. Men ud over, at befolkningen som anført betalte til vedligeholdelsen, skulle man også betale lærerens aflønning.

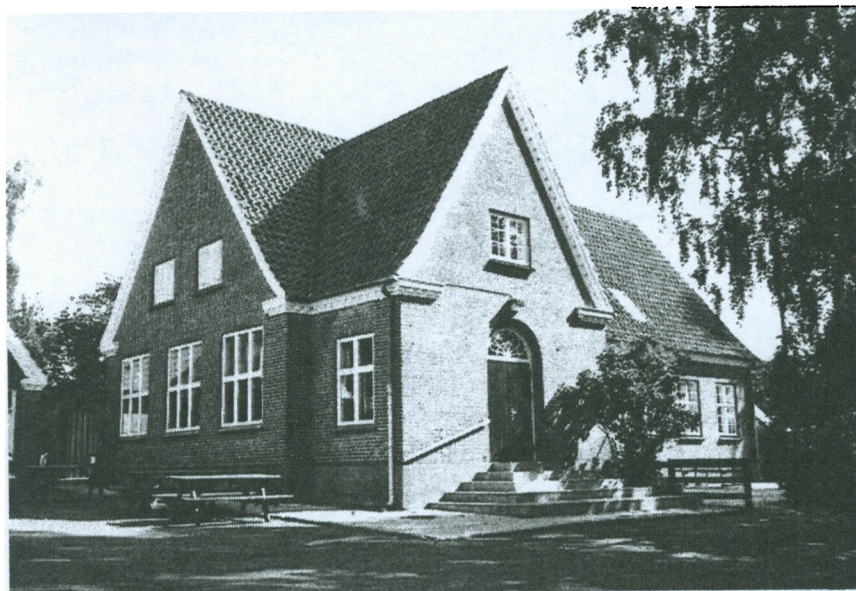
Hvad der imidlertid må overraske: De gode Nødebo'ere måtte samtidig yde bidrag til rytterskolen i Mårum. Til denne var sognets børn jo oprindelig henvist.

Det er naturligvis i dag ikke muligt at vide, hvorledes denne bestemmelse i det lange løb er blevet modtaget af sognets beboere, men man finder i arkivet en beretning om en tilflytter til Nødebo, som nægtede at betale til to skoler.

Regimentskriver G. Badstuber skriver således i 1784 om en tilflyttet rytter: *"Jeg seer altsaa underdanigst ikke rettere, end naar een fremmed Persohn hvad enten hand er militair eller ikke, ankommer til Sognet og sammestæds nedsetter sig som Huus-Mand, hand da stiltiende indtræder i denne Contract, hvorom hand i Forveien bør have informeret sig, thi ellers maatte io Skoelen ved mange fremmedes Indflytning i Sognet, reent ophæves naar Skoeleholderen blev betaget LeveBrødet. Vil altsaa Rytteren Søren Thomsen boe i Nøddeboe, faaar hand beqvemme sig til, saalænge hand har Børn over 5 Aar og indtil de har været til Confirmation, at betale til begge Skoelerne, hvis Sognet har forpligtet sig til, og i Mangel af mindelig Betaling, taale Udpantrning ..."*

De kongelige ekstraskoler, til hvilke Nødebo altså hørte, var bygningsmæssigt af betydelig ringere kvalitet end rytterskolerne, og i Nødebo måtte man - så vidt det her har været muligt at konstatere - i 1792 bygge en ny skole.

Denne skolebygning brændte imidlertid omkring 1848. Postkortet på næste side viser skolen der hurtigt herefter blev opført, og den fungerede til 1923.

Nødebo Skole som den ser ud i dag.

Den nye Nødebo Skole - Skolevej 2 - fungerer i dag dels som forskole til Kulsvierskolen og dels som Fritidscenter.

Hillerød-kalenderen 1998

Endnu engang er det lykkedes at finde 12 fotos, som på hver sin måde fortæller om en svunden tid i Hillerød.

Lokalhistorisk Forening er især glad for at kunne præsentere nogle af fotograf Rathsachs ikkè så kendte billeder. Rathsach havde i årene omkring århundredskiftet fotografisk atelier i Hillerød, og han tog mange fremragende billeder, som bl.a. har været brugt i Bysvendens bøger.

Marts-billedet viser Hillerød Hospital i Grønnegade (nu kulturel forvaltning) ca. år 1900, og det er hospitalsforvalter William Benckes familie, der er fotograferet i haven foran huset. Der er endnu et billede fra Hillerød Vest eller Nyhuse, som det hed dengang, nemlig september-billedet: Frederiksværksgade ved hjørnet af Løngangsgade ca. 1920. Ikke mange huse er tilbage, men de to huse på venstre side af vejen ligger der dog stadig - det sidste er netop i 1997 blevet kåret til "Årets hus". Der ser vel nok fredeligt ud på Frederiksværksgade i 1920, så fredeligt, at et lille barn kan lege på vejen - ja tænk, at det var muligt!

Ud over disse billeder lidt væk fra centrum, er der et fra Nødebo nemlig Nødebo Kro ca. 1910, men ellers er det midtbyen, der dominerer, fordi der simpelthen er langt flere billeder at tage af. April-billedet er fra Slotsgade nr. 10, hvor Alfred Petersen havde købmandsforretning (nu BR-legetøj). Langt op i århundredet var der købmandsforretning på dette sted - mange vil huske Lindeskovs fine kolonialforretning. Maj-billedet er fra den anden ende af Slotsgade, og viser det gamle hæderkronede hotel Leidersdorff (hjørnet af Slangergade og Slotsgade). Efter en brand for en del år siden blev bygningen totalrenoveret og indrettet til lejligheder og forretninger.

Det sjoveste billede er dog december-billedet med Pære-Hansen og hans kone på Slotsgade ved Fisketorvet - også et Rathsach-billede. Billedet er taget lige neden for Rathsachs atelier. Fisketorvet er til højre på billedet. Det var ikke et rigtigt torv, men husene lå tilbagetrukket så der var plads til lidt torvehandel. I baggrunden anes Sparekassens ældste bygning (nu advokatkontor).

Alt i alt en flot kalender, som kan købes hos byens boghandlere eller på Hillerød Bibliotek. Pris 74.50 kr.

Margrethe Krogh Sørensen

Desuden kan man også i år købe **julekort med gamle Hillerød-motiver**. 4 dobbeltkort m. kuverter koster 24.00 kr.

Rundt om en morder i Hillerød (2)

Ole Kollerøds slægt, venner og fjender

af Asger Berg

Ole Kollerød og pigerne

Ole Kollerød kalder sine erindringer “Min historie om den ulykkelige skæbning som har forfulgt mig siden mit 6. aar og entil mit 38. aar som ieg nu er i mens ieg skriver dette.” I denne skæbneberetning er det tydeligt, at Ole Kollerød ser det kvindelige som en positiv kraft, mens mændene er dem, der gennem hele hans liv har lokket ham på gale veje, har forfulgt og bedraget ham, ja, har ødelagt alt for ham. Ole Kollerød er igennem værket en trofast ven af “det smokke køn”, som han skriver, og han fortæller glad og gerne om sine kærlighedseventyr. Også på Hillerødkanten havde han sine erotiske oplevelser, som det fremgår af det følgende.

Som oplyst i den første artikel boede Ole Kollerød i 1826-27 sammen med sin far hos husmand Jonas Pedersen i Nejede. Ole Kollerød fortæller selv, at han her ofte spøjte med datteren i huset, en forlovet pige, der tjente hos en gårdmand i Ullerød. En dag lokkede pigens forlovede, som af Ole Kollerød kaldes “Ole Skools”, og som åbenbart var blevet jaloux, sin navnebror Ole Kollerød med til et bal i Ullerød. Her blev Ole Kollerød overfaldet og gennembanket af Ole Skools og nogle af hans venner, da han på opfordring dansede med pigen og kyssede hende. En dybt uretfærdig og fej handling, mener Ole Kollerød, dels fordi det fra hans side var en uskyldig spøj, dels fordi Ole Skools overlod det til andre karle at overfalde ham.¹

Pigen var som nævnt Jonas Pedersens datter. Hun hed Dorthe Jonasdatter og var født den 28. september 1808 i Nejede som datter af inderste (dvs. indsidder, lejer) Jonas Pedersen og hans hustru Kirsten Rasmusdatter. Hun var da en forlovet pige på 18-19 år, der kom på besøg hjemme hos forældrene, hvor Ole Kollerød og hans far holdt til. Her i huset ved Nejede Vesterskov, hvor også Dorthes yngre søskende Niels og Karen voksede op, begyndte den flirt mellem Dorthe og Ole Kollerød, der endte med, at han blev grundigt afklapset ved ballet i Ullerød i 1827.

Men hvem var hendes forlovede, og hvordan skal hans navn “Ole Skools” forstås? Der er næppe tvivl om, at han er den ungkarl Ole Nielsen fra Tulstrup, som Dorthe Jonasdatter bliver viet til senere samme år, den 21. november 1827 i Alsønderup Kirke. Deres ægteskabs forløb og deres liv kan man følge næsten fra

vugge til grav, men hans navn "Skoold" - der måske skal forstås som "Schultz" - bruges ellers ikke, heller ikke af andre i sognet eller i hans hjem sogn. Og tilsyneladende heller ikke af den Ole Sørensen fra Tulstrup i Græsted Sogn, som Else Margrethe Ransy vistnok ved en geografisk forveksling bringer på bane.²

Ole Nielsen, der i 1827 tjente hos en gårdmand i Tulstrup i Alsønderup Sogn, var født i Lille Lyngby ca. 1799, men hans familiebaggrund kan ikke nøjere præciseres, da kirkebøgerne er gået til.³ Hans husbond kan være den gårdmand Jens Olsen i Tulstrup, som var forlover ved vielsen. Efter at have giftet sig boede han med Dorthe Jonasdatter i Nejede - først som indsider, siden som afbygger ved siden af hendes forældre. Ligesom svigerfaderen ernærede Ole Nielsen sig som daglejer, og fra 1830'erne kaldte han sig tækker. Med sin hustru opfostrede han en børneflokk på tre piger og fire drenge. Han døde den 16. februar 1858, og hans enke Dorthe Jonasdatter døde den 9. november 1870, 62 år gammel. Hendes gamle fader levede da stadig som aftægtsmand ved Nejede Vesterskov, men 14 dage efter datterens begravelse, den 28. november 1870, døde også Jonas Pedersen. Ole Kollerøds gamle husvært fra 1826-27 var da fyldt 84 år.⁴

Fra samme tid, april 1827, fortæller Ole Kollerød om et andet lille eventyr, der foregik i Hillerød. Ole Kollerød havde efterladt sin kæreste Anne Olsen i København og vandrede ad Hillerød til, hvor der skulle være marked. Da han nåede et stykke ud ad Lyngbyvej til kroen "Tre Flasker", traf han en unavngiven bondepige, som skulle samme vej, og hun blev så hans rejsekammerat. Ole Kollerød fortæller, at de så småt gik og talte om mange smukke ting, især om kærlighed - med det resultat, at de ikke nåede til Hillerød før midnat. Da pigen stadig havde over to mil hjem til sine forældre, tilbød Ole Kollerød, at de kunne overnatte sammen på "Postgaarden" på Torvet, hvor han var godt kendt med manden. Ole bestilte varm aftensmad til dem begge og et sovekammer. Efter spisningen kom der en pige med lys, og de fulgtes ad til kammeret. Først her gik det op for den ærbare bondepige, at hun og Ole Kollerød skulle sove i samme seng, men han lovede imidlertid, at han ikke ville "fornærme hendes ære". Da de var kommet til sengs, ville pigen dog gerne have Ole til at varme sig og krøb ind til ham som en "øm elskerinde" - og "saaledes gik den nat meget godt for os". Næste dag ville pigen slet ikke hjem til sine forældre. Hun ville sammen med Ole Kollerød til marked - og bagefter overnatte på "Postgaarden" endnu en nat. Ole Kollerød indvilligede deri, selv om det blev lidt dyrt for ham, som han siger, og dagen efter skiltes de. Siden mødtes de aldrig, fortæller Ole Kollerød, der dog senere - en af bogens meget få selvmodsigelser - fortæller om et nyt møde med den samme pige, i Frederikssund i 1835.⁵

Gæstgivergården "Postgaarden", der stadig ligger på Torvet i Hillerød, er en af byens meget gamle restaurationer, hvis navn går tilbage til begyndelsen af 1700-tallet.⁶ Den omtalte mand på "Postgaarden", som Ole Kollerød er bekendt

med, er muligvis Carl Jensen, spækhøker og værtshusholder. Han var født i Hillerød som søn af brændeovnsbrænder Christen Jensen og var i 1827 22 år.⁷ Nogle få år efter giftede han sig med Margrethe Elisabeth Adolph, datter af ejeren af "Postgaarden", Marcus Bielefeldt Adolph, der var død i 1821.⁸ Carl Jensen og hans hustru genopbyggede "Postgaarden" efter bybranden i 1834 og drev gæstgiveriet på Torvet helt frem til 1860'erne.

Et tredje - og noget mere seriøst - pigebekendtskab indledtes af Ole Kollerød i foråret 1831, da han blev forlovet med en "kiøkmanspige", dvs. købmandspige, i Hillerød. Hun var, fortæller Ole Kollerød, datter af "Madam Olsen", som var pensionist og boede på Frederiksborg Slot.⁹ I de fire år, der var gået, siden han sidst holdt til i Hillerød, havde Ole Kollerød fortsat sin kriminelle løbebane, og halvdelen af tiden havde han siddet fængslet, nemlig fra 10. oktober 1827 til samme dato i 1828 og fra 30. december 1829 til samme dato i 1830. Hans forbrydelser var tyverier, fx af mad og tøj, eller småbedragerier, som skulle række til dagen og vejen. Ind imellem forsøgte han sig med ærligt arbejde forskellige steder i København og også længerevarende forhold til forskellige piger. Men i disse år kom han ind i en ond cirkel, idet hans kriminelle rygte indhentede ham, så han mistede sit arbejde. Og efter fængslingerne stod han uden skudsmålspapirer og kunne derfor kun få arbejde ved at vandre tilbage til tidligere arbejdsgivere. Tidligt på året 1831 fik han et udslet, der krævede behandling. Han så da en udvej i at lade sig sætte i arresten hjemme i Hillerød, hvor han blev anbragt på sygestuen. Her var han i tre måneder og arbejdede som skrædder, både for sygepasseren og for folk i byen. Og i denne tid blev han som nævnt forlovet med madam Olsens datter.

Ud fra moderens navn "Madam Olsen", hendes status som "Pensionist" og hendes bopæl på Frederiksborg Slot kan hun og hendes datter entydigt identificeres.¹⁰ Moderen er jordemoder Cecilia Margrethe Brylov Edsvold (eller Edswold) Olsen. Hun var født i Hillerød den 17. november 1778 og var datter af bagersvend Niels Hansen Bøg og hustru Margrethe Brylov. Forældrene var ikke samboende ved folketællingen 1787 i Hillerød, og ved folketællingen i 1801 boede den 55-årige gifte kone Margrethe Brylau stadig alene på Bakken 138 (Bakkegade), hvor hun "holder Pige Skole". Tilværelsen som alenemor skulle også hendes datter - og senere hendes datterdatter lære at kende.

Cecilia Margrethe Brylov - faderens efternavn Bøegh bruger hun ikke - er en ugift pige på 26 år, da hun bliver gravid i 1804. Hun tager til København og føder sin datter Mariane Louise den 25. juli 1805 på Fødselsstiftelsen i København; faderen nævnes ikke.¹¹ I 1816 vender hun som jordemoder tilbage til Hillerød¹², og den 23. maj 1817 bliver hun viet i Slotskirken til husgerådskarl på Frederiksborg Slot Lars Olsen Edsvold, født ca. 1760.¹³ Efter mandens død den

3. juli 1822 bor hun stadig på slottet og lever som jordemoder samt af en enkepension. Endnu ved folketællingen i 1840 bor hun på slottet.

Madam Olsens datter Mariane Louise Edsvold blev som nævnt Ole Kollerøds kæreste i 1831, mens hun tjente hos en købmand her i byen. De blev endda forlovede. Men forlovelsen, der måske kunne være blevet en retningsplanke for Ole Kollerød, gik over styr, fortæller han - fordi hans rygte indhentede ham. På Frederiksborg Slot boede nemlig også "en politibetjent Milans", der fortalte madam Olsen, at hendes kommende svigersøn var en straffet person. Medens Ole og hans forlovede besøgte svigermoderen på slottet, tilkaldte politibetjenten via sin datter madam Olsen for at fortælle hende om Ole. Madam Olsen blev først forskrækket, men beroligedes af datteren. Ole Kollerød havde nemlig fortalt sin forlovede om sig selv, og hun elskede ham trods hans fejl. Madam Olsen lovede derfor ikke at ville sætte sig imod de to unges lykke. Men da bagtalen fortsatte, efter at Ole Kollerød blev udskrevet som rask tre måneder senere, sørgede hun for at placere datteren i tjeneste to mil fra byen - i den modsatte retning af Ole Kollerød, der nu havde fået en plads i Sundbylille. Og på det grundlag slog Mariane Louise op med Ole Kollerød. Han mistede tilmed sit arbejde i sommeren 1831, da en "politibetjent" fra Hillerød - måske den samme? - informerede hans husbond om, at hans karl var straffet.

Den nævnte politibetjent "Milans", der boede med sin familie på slottet, var Hillerøds arrestforvarer Georg Christian Miland (ca. 1781-1834), som vil blive omtalt i en senere artikel om Ole Kollerøds fjender.

Mariane Louise Edsvold blev aldrig gift. I 1834 er hun ugift tjenestepige hos kancellirådsenke Georgine Dorthe Rathenburg på Badstuen. I 1840 bor hun hos sin mor på slottet og har uden for ægteskab en lille datter kaldet Mariane Louise Emilie Edsvold, der dog dør i 1842. I 1845 bor hun på Bakken 143 og ernærer sig ved håndarbejde. I 1850 bor hun med en datter på tre år i Mørkegade 109 (Østergade) og lever "af Arbeide". I 1855 er hun og datteren flyttet til Helsingørgade 62 ("Gamle Sygehus"), hvor de lever af fattigvæsenet. Og eridelig dør hun - Ole Kollerøds gamle forlovede - den 9. juni 1871 som ugift lem på Arbejdsanstalten i Hillerød.¹⁴

Ole Kollerød blev siden - i 1833 - kæreste med en pige fra Birkerød, Sidse Marie Christiansdatter. Det skete, da de kom i tjeneste samme sted, på Frydenlund ved Vedbæk. Hun blev gravid, men de kunne ikke gifte sig, fordi hun kun havde været skilt i to år. Ole Kollerøds forsøg på at opbygge et ærligt arbejdsliv og et rigtigt familieliv blev endnu en gang forpurret, fortæller han, da Hillerød Politi underrettede Ole Kollerøds herskab om hans forhold.¹⁵ Han flygtede fra Frydenlund sammen med Sidse Marie, og de boede i kort tid i Hillerød hos Oles søster, som vil blive omtalt i en senere artikel. Herefter flyttede de sammen til et hus på Karlebo Overdrev, som juridisk hørte under Hørsholm

Birk og derfor mentes at være mindre tilgængeligt for fjenderne fra Hillerød Politi, Frederiksborg Birk. Her fødtes den 26. april 1834 datteren, døbt Anne Lisbeth Olsen. Men endnu en gang slog fattigdom, kriminalitet og politiets mistænkeliggørelse forholdene i stykker for Ole og hans kæreste. Datteren, der blev sat i pleje i København, døde i etårsalderen. Trods alt holdt Ole Kollerød og Sidse Marie Christiansdatter dog sammen, og da Ole Kollerød skrev sit testamente før henrettelsen, ønskede han, at halvdelen af et eventuelt overskud ved salg af hans levnedsskildring skulle gå til hende.¹⁶

(Fortsættes)

Efterlysning: Med henblik på en kommende artikel om Ole Kollerøds to søstre i Hillerød søges kontakt med efterkommerere efter Inger Margrethe Pedersdatter (født 1810), gift med vægter Peter Johansen (1802-65), og Bente Cathrine Pedersdatter (født 1816). Gerne skriftlig henvendelse til Asger Berg, Søren Kierkegaardsvej 1, 3400 Hillerød.

NOTER

¹ Ole Pedersen Kollerød, *Min Historie*, udg. Else Margrethe Ransy, Foreningen Danmarks Folkeminder, 1978, s. 110ff. Herefter kaldt *Min Historie*.

² *Min Historie*, s. 300.

³ Fødesognet fremgår af folketællingen i Alsønderup sogn i 1845.

⁴ Jonas Pedersens blev døbt i Skøvinge Kirke 8. søndag efter Trinitatis 1786 som søn af staldkarl Peder Andersen og hustru..

⁵ *Min Historie*, s. 115f og s. 178ff.

⁶ Postadressen er Torvet7, matriklen Hillerød Bygrunde 190, tidligere stedet No. 84. 1834. Postgaardens historie omtales af Nils Gustafson i *Det gamle Hillerød Hospital 1726-1866*, s. 24ff.

⁷ Carl Jensen er if. kirkebogen født 7. juli 1805 (døbt 14. august 1805) som søn af Christen Jensen og hustru Sidse Andersen. Christen Jensen ejede stedet "No. 28" i Slotsgade.

⁸ Gjestgiver Marcus Bielefeldt Adolph fra stedet "No. 84" dør if. kirkebogen i Hillerød 71 år gammel 4. 12. 1821. Hans datter Margrethe Elisabeth Adolph er if. kirkebogen født 15. 4. 1799 (døbt 9. 5. 1799) som datter af Marcus Bielefeldt Adolph og hustru Jacobine Voigt. I folketællingen 1787 nævnes Marius Adolph fra ejendommen No. 84 som maler af erhverv. - Brylluppet indgås i Frederiksborg Slotskirke den 13. April 1832 mellem ungkarl Carl Jensen i Hillerød, 26 Aar, og Jomfru Margrethe Elisabeth Adolph i Hillerød, 32 Aar. Som forlover nævnes jomfru Hartmann.

⁹ *Min Historie*, s. 130ff.

¹⁰ Således også identificeret af Else Margrethe Ransy, jf. *Min Historie*, s. 297.

¹¹ Fødselsstiftelsens kirkebog sammenholdt med oplysning ved konfirmationen i Frederiksborg Mikkelssdag 1819.

¹² Frederiksborgs tilgangsliste 1816.

¹³ Navnet, der skrives på lidt forskellige måder, gengives i det følgende som "Edsvold".

¹⁴ Afsnittet bygger på folketællingslister og kirkebøger fra Hillerød og Frederiksborg Slotssogn.

¹⁵ *Min Historie*, s. 155ff.

¹⁶ *Min Historie*, s. 271.

Helsingørsgade omkring århundredskiftet. Fru Mogensen og datteren Sofie boede i baghuset til Helsingørsgade 29, det lave hus i baggrunden. I forhuset boede håndarbejds lærerinde Emma Dahl og skrive lærerinde Christine Dahl fra Marie Mærks Skole.

Margrethe Mogensen i Helsingørsgade

af Eva Holm-Nielsen

Margrethe Mogensen, født Hansdatter, kom til verden den 25. september 1829, som datter af afbygger og musikanter Hans Andersen og hustru Sophie Christensdatter, Freerslev Overdrev. Året efter blev familien forøget med en søn, som i dåben fik navnet Anders Hansen.

Margrethe blev gift med den fire år yngre slagtervend Martin Peder Mogensen, og de fik fire børn, en datter og tre sønner. Peder Mogensen havde slagterforretning i Helsingørsgade 19, men flyttede i 1868 til det gamle hospital, Slotsgade 23, hvor han drev forretning til 1892. Sønnen Peder, der havde haft slagterforretning i København, overtog forretningen efter faderen og drev den til sin død, hvorefter hans søn Anker Mogensen tog over.

Fru Mogensens datter Sofie, født den 24. september 1854, bestyrede huset i Helsingørsgade for moderen, da denne sad som enke og levede af sin formue.

De to privatejede fotografier af Margrethe Mogensen i baggården til sin ejendom Helsingørsgade 29 - det ene med den da 61-årige datter Sofie - er taget den 1. juni 1915. Margrethe Mogensen døde 1924, samme år som Peder Mogensen. Han har lagt navn til P. Mogensensvej, idet han her ejede et stykke jord, der blev udstykket til byggegrunde efter hans død.

Kilder:

Foketællingslister og kirkebøger, Rigsarkivet - »Gamle folk fortæller«, *Hillerød By*, Hillerød 1925, s. 277ff. - »Margrethe Mogensen fortæller. Af Skoleinspektør Petersens Optegnelser«, *Kultur og Folkeminder III*, Hillerød 1951, s. 18-27. 1991, 1, s. 6-8.

Gamle fotografier

Kalenderbilledet fra februar 1997 viste arbejderne på Hammersholt Teglværk i 1930'erne. Fotografiet vakte minder hos en lille gruppe mennesker, og det har resulteret i, at de efter en fælles indsats og en del forespørgsler, har fundet frem til navnene på næsten alle personerne. Ud af de 65 personer på billedet, er det kun fire, der ikke er blevet genkendt. Den lille gruppe fandt et andet fotografi med tilknytning til teglværket, nemlig fra en skovtur i 1955. Her er det også lykkedes at få navne på de fleste personer.

Er der nogen af foreningens medlemmer, der er interesserede i de omtalte fotografier, kan de hente fotokopier med navne på. Dette kan ske i Lokalhistorisk Arkiv på Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23.

Arkivets åbningstid: Tirsdag 14.00 - 19.00 Torsdag 11.00 - 16.00
samt 1. lørdag i måneden 10.00 - 14.00 (maj - til og med aug. kun til 13.00)

Anmeldelser

Hans H. Worsøe, Håndbog i slægtshistorie, 3. udgave. Politikens Forlag. 234 s.

Alle slægts- eller personalhistorikere kan have stor glæde af denne nye udgave af den både grundige og lettilgængelige bog. Forfatteren, tidligere landsarkivar ved Landsarkivet i Sønderjylland, giver introduktioner og nyttige tips under overskrifter som "Slægts-historisk systematik", "Slægtsforskning og EDB", "Navneskikke", "Læsning af ældre skrift", "Arkiver", "Slægten og lokalhistorien", "Ejendoms historie", "Bygningshistorie", "Slægtsforskning i udlandet" og meget mere. Med sine eksempler og sin gode litteratur-vejledning er der megen inspiration at hente, og indholdsfortegnelse og stikordsregister gør den også egnet til opslagsbrug. Nogle stikprøver viser, at udgaven er omhyggeligt udarbejdet og ajourført. Man bliver bl.a. mindet om den triste kendsgerning, at folke-tællingen for 1801 i Frederiksborg Slotssogn - som eneste sogn i landet - mangler. En anke har jeg imod layouten. Når næsten hvert eneste sideopslag præges af variationer i typografien og af farvestrålende rammer, bokse, underrubrikker, skråstillede billeder, oversigtstavler m.v., bliver helhedsindtrykket lidt forvirret.

Nordsjælland - dengang. Strandbegs Forlag. 64 sider, kr. 78,50.

Hæftet, der lanceres som et årsskrift, er i udstyr og layout tydeligt tænkt som en konkurrent til det gamle hæderkronede Folk og Minder fra Nordsjælland. Udgiveren - der nævnes ingen redaktør - har ifølge forordet valgt at beskrive Nordsjælland ca. 1850-1900 ud fra en række enkeltpersoners oplevelser. Det betyder, at meget af stoffet måske vil være kendt for en lokalhistorisk interesseret læser. Her er fx uddrag af "Touristen i Nordsjælland" fra 1865 og et meget langt uddrag af skolelærer Christen Olsens "Erindringer af mit Liv 1799-1868", der for nogle år siden udkom i bogform på samme forlag. K. O. B. Jørgensens artikel om "Geniet fra Nellerød" fortæller på ny historien om fotografen og opfinderen Jens Poul Andersen. Men der er også nyt stof og nyskrevne artikler. Jan Møllers "En tur i Søllerød" og Susanne Krogh Benders "Gentofte i 1800-tallet" er mere topografiske end prægede af "enkeltpersoners oplevelser". Lily Friis skriver om skudsmålsbøger, ikke specielt i Nordsjælland, og hæftet slutter med en livlig skildring af "Birkerød, Nordsjællands Athen" (uden forfatter- eller kildeangivelse; det samme gælder artiklen "Ved Sundet, 1854") og en fødselsdagsartikel til Kystbanens hundredeårsjubileum. Alt i alt lidt af en rodebutik, men med meget læsestof og mange smukke illustrationer.

Folk og minder fra Nordsjælland 1997, red. Kenno Pedersen og Lars Bjørn Madsen. Nordisk Forlag, 50 sider, kr. 100,00.

Med 52. årgang af det, der engang hed "Jul i Nordsjælland" og nu i mange år har heddet "Folk og minder", har udgiveren og redaktøren gennem 20 år Niels Richter-Friis sluppet ansvaret. Lad det være sagt straks: de nye redaktører lever smukt op til det ansvar. Man mærker en tydelig redaktionel bevidsthed bag de ni nyskrevne artikler, og man mærker hos alle forfatterne et engagement i stoffet. Vi føres rundt i amtet, og hvor vi kommer frem, får vi en god og velfortalt historie. Her er nordsjællandsk lokal- og personalhistorie og spændende og fornøjelige "minder". Rimeligt er det, at man har ladet Godfred Hartmann skrive om Richter-Friis - man bliver jo selv "lokalhistorie" med tiden! Den flittige og kyndige Kenno Pedersen er i enhver forstand på hjemmebane i sin historiske kystbanerejse fra Helsingør til Tibberup. Finn Zinklar fortæller om sin barndoms Liseleje, og Des Asmussen tegner og fortæller muntert om sit liv i Fredensborg. Man glæder sig ved portrætartikler som Kate Ulff-Møllers om "En Lukassøster i Esrom" og ikke mindst Asger Egelund Møllers om "Sophus på Skidtet" - om en Værløsegårds historie. Inger Dahl Mogensens "Hillerøds hospitaler og sygehuse" er et kompilationsarbejde, ikke helt ajourført, når det nævnes, at mindetavlen over Madvig stadig sidder på Slotsgade 23; den blev nedtaget omkring 1963. Endelig skriver Søren Widding om Liebsts købmandsgård i Fredensborg og Torben Bill-Jessen om sognepræst Johannes Schrøder ved Sct. Olai - i begge tilfælde med udgangspunkt i et mødet med en skriftlig kilde: købmandens debitorbog fra 1867 og præstens bryllupssang - eller måske rettere bryllupsdigt - fra 1685. Hæftet er ikke bare smukt illustreret, men med billeder, der lægger nyt til det skrevne ord.

AB

Arrangementer

Onsdag, den 21. januar 1998 kl.19.30: Kongernes Nordsjælland

Museumsdirektør Jette Baagøe, Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm - kendt fra Poul Thomsens TV-udsendelse "En naturlig forklaring"- vil fortælle om, hvordan de danske konger gennem tiderne har præget den danske natur og kulturlandskabet.

Foredraget trækker linierne op i de sidste 300-400 års danske jagthistorie og viser ved hjælp af lysbilleder nogle af de spor, den har sat sig, især i det Nordsjællandske landskab. Foredraget foregår på Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23, og der er gratis adgang for alle interesserede.

Postbesørget blad
(0900KHC)
51387

GRAFISK CENTER HILLERØD

Trollesmindealle 9 • 3400 Hillerød • Tlf.: 48 24 27 00 • Fax: 48 24 27 04

- BROCHURER
- KATALOGER
- ÅRSBERETNINGER
- PLAKATER
- TIDSSKRIFTER
- BØGER
- FIRMAPAPIRER